

Azərbaycan: Neft gəlirləri və onların xərclənməsi ilə bağlı əhalinin gözləntiləri

2006-cı ilin son on günlüyündə «Puls-R» sosioloji xidmət (elmi rəhbər - Rasim Musabəyov) tərəfindən omnibus tədqiqatı aparılmışdı. Neft gəlirləri və onların hökumət tərəfindən xərclənməsi barədə ictimai rəyin müəyyənləşdirilməsi həmin tədqiqatın bir hissəsi olmuşdu. Bu tədqiqat Sahibkarlığın və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondunun sifarişi əsasında aparılmışdır. Və bu sifarişin verilməsi ABŞ-nin Avrasiya Fondunun maliyyə dəstəyi nəticəsində mümkün olmuşdur.

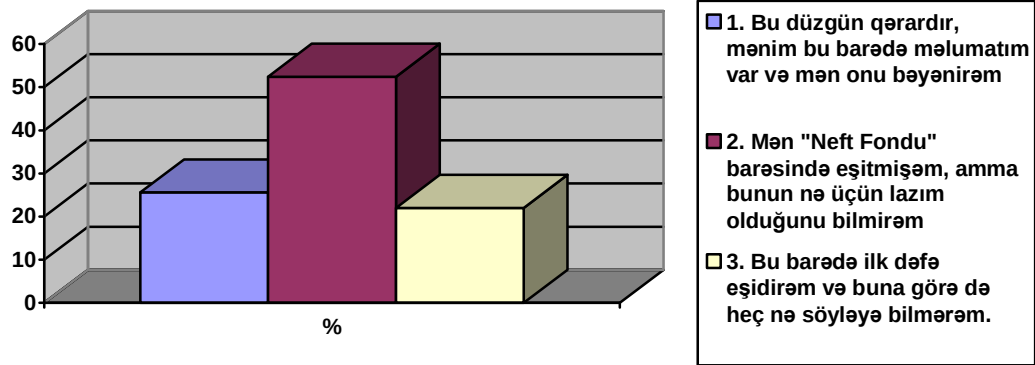
Cəmi 1000 nəfər sorğulanmış və bunların seçimi “təsadüflər” prinsipi əsasında aparılmışdır. Seçim 18 və daha yuxarı yaşlı vətəndaşlar arasında respondentlərin yaşayış yeri üzrə həyata keçirilmişdi. Sorğu 15 rayonda - Lənkaran, Lerik, Siyəzən, Dəvəçi, Şəki, Oğuz, Xanlar, Ağstafa, Samux, Xızı, Neftçala, Tərtər, Ağcabədi, Ağsu və Göyçay rayonlarında, 12 şəhərdə – Bakı, Lənkaran, Liman, Şəki, Gəncə, Ağstafa, Əli-Bayramlı, Biləsuvar, Bərdə, Yevlax, Zərdab və Kürdəmir şəhərlərində keçirilmişdi.

Tədqiqat vahidləri (respondentlər) müəyyənləşdirildiyi zaman 1999-cu ildə əhalinin siyahıya alınmasının son nəticələrindən alınan və Azərbaycan Respublikasını səciyyələndirən əsas demografik parametrlərə (cins, yaş, təhsil, sosial status) həmin vahidlərin mütənasib uyğun olmasına imkan dairəsində riayət olunmuşdu. Aşağıda sosioloji sorğunun yekun göstəriciləri, diaqramlar və onların şərhli verilir.

1. Azərbaycanın neft gəlirlərinin əksər hissəsi xüsusi Neft Fondunda toplanır. Siz bununla bağlı nə düşünürsünüz?

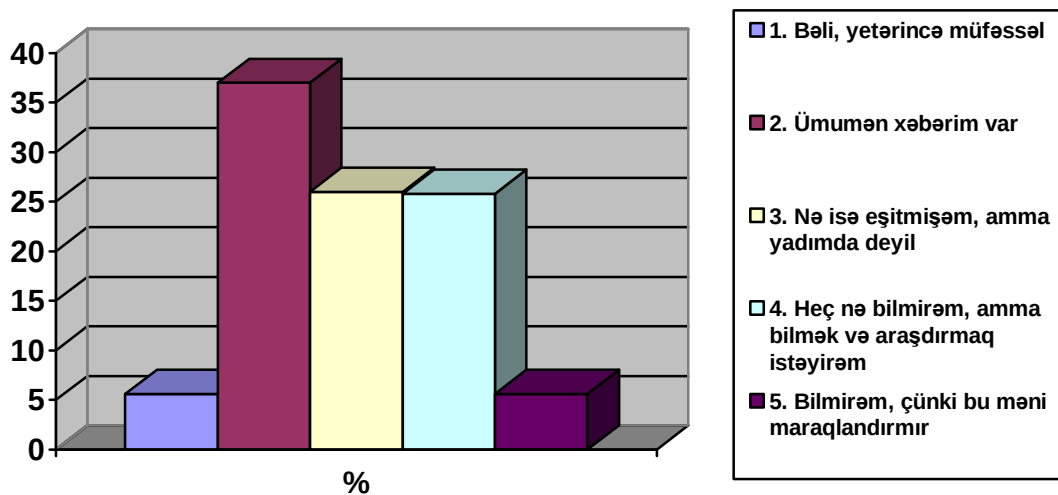
		Miqdar	%
1	Bu düzgün qərardır, mən bunu bilirəm və bəyənirəm	256	25,6
2	Mən Neft Fondu barəsində eşitmişəm, amma bunun nə üçün lazım olduğunu bilmirəm	524	52,4
3	Bu barədə ilk dəfə eşidirəm və buna görə də heç nə söyləyə bilmərəm	220	22,0
	Cəmi	1000	100

Belə bir fakt diqqəti cəlb edir ki, respondentlərin təxminən dördə biri Neft Fondunun mövcudluğu barədəsində sorğunun gedişi ərzində ilk dəfə eşidirdi, respondentlərin yarısı isə ölkədə bu cür fondun mövcudluğu barədə bilirdi, amma onun təyinatı və fəaliyyəti barədə heç bir təsəvvürü yox idi. Amma belə bir işin Azərbaycan üçün yeni olduğu, elə beynəlxalq aləmdə də xüsusi neft fondlarının yaradılması təcrübəsinin yalnız məhdud sayda ölkələrdə mövcudluğu nəzərə alınarsa, belə bir fakt müsbət sayıla bilər ki, bu sual respondentlərin böyük hissəsi üçün tam gözlənilməz olmayıb və insanlar müvafiq məlumatı qavramağa hazırdırlar.

2. Siz bu il neft gəlirlərinin necə xərcləndiyi barədə hər hansı bir məlumata maliksinizmi?

		Miqdar	%
1	Bəli, yetərinə müfəssəl	56	5,6
2	Ümumən xəbərim var	370	37,0
3	Nə isə eşitmişəm, amma yadımda deyil	260	26,0
4	Heç nə bilmirəm, amma bilmək və araşdırmaq istəyirəm	258	25,8
5	Bilmirəm, çünki bu məni maraqlandırmır	56	5,6
	Cəmi	1000	100

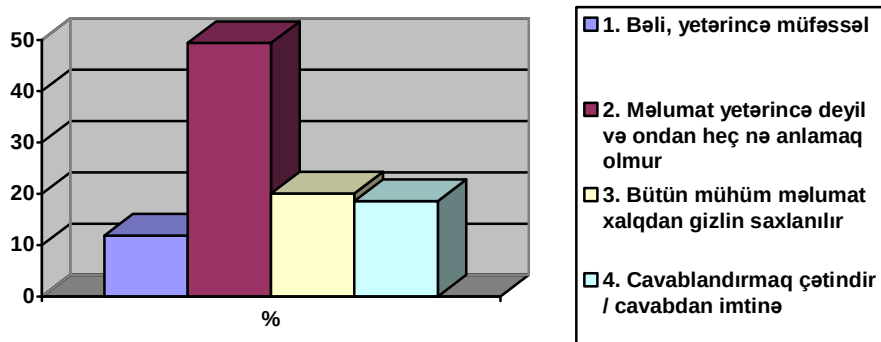

Cavabların paylanmasıdan görünür ki, respondentlərin yalnız cüzi hissəsi neft gəlirlərinin xərclənməsi barədə yetərinə müfəssəl bildiyini və elə o qədər də respondentin bununla maraqlanmadığını söyləyib. Əksəriyyət isə bu barədə yalnız ümumi məlumata malik olduğunu, yaxud bu barədə eşitdiyini, amma xatirindən çıxdığını söyləyib. Respondentlərin dördü bir hissəsi isə neft gəlirlərinin xərclənməsi barədə heç nə bilmədiyini, amma bu barədə məlumat almağı və bunu araşdırmaq istədiyini söyləyib. Beləliklə, nəinki neft gəlirləri və hətta əldə olunan vəsaitlərin xərclənməsi kontekstində əhəlinin məlumatlandırılmasının yaxşılaşdırılması üzrə ictimai tələb aydın görünür.

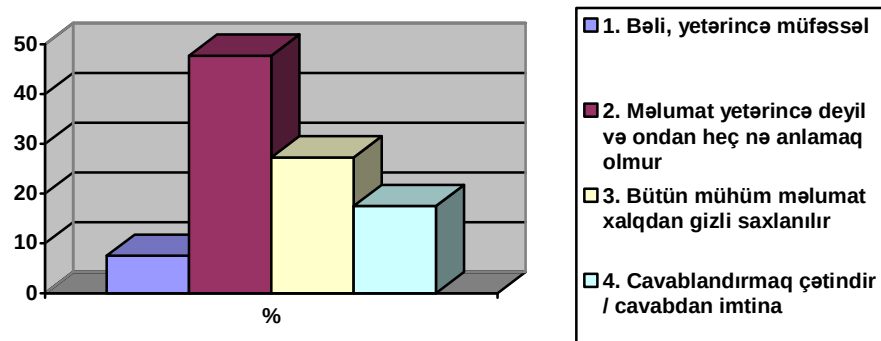
3. Siz hesab edirsinizmi ki, daxil olan neft gəlirləri, onların idarə olunması və xərclənməsi barədə cəmiyyətə yetərinə məlumat verilir?

		Neft gəlirlərinin daxil olması		Neft gəlirlərinin xərclənməsi	
		Miqdar	%	Miqdar	%
1	Bəli, yetərinə müfəssəl	119	11,9	75	7,5
2	Məlumat yetərinə deyil və ondan heç nə anlamaq olmur	494	49,4	477	47,7
3	Bütün mühüm məlumat xalqdan gizlin saxlanılır	201	20,1	273	27,3
4	Cavablandırmaq çətindir / cavabdan imtina	186	18,6	175	17,5
	Cəmi	1000	100	1000	100

Neft gəlirlərinin daxil olması barədə məlumatlandırma

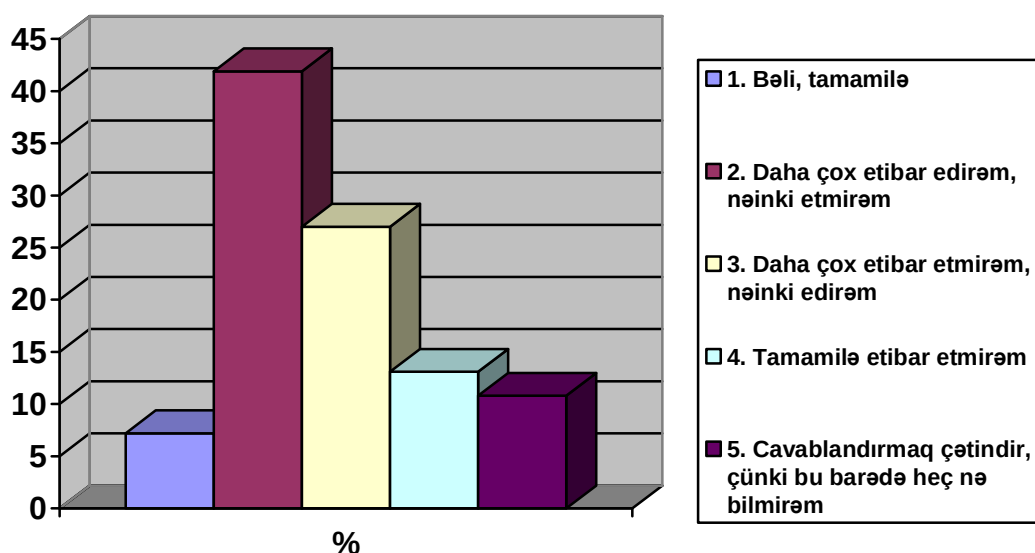
Neft gəlirlərinin xərclənməsi barədə məlumatlandırma

Verilmiş sualın cavabları bundan əvvəlki tezisi təsdiq edir: neft gəlirləri və xüsusilə də onların xərclənməsi haqqında əhəlinin məlumatlandırılması üzrə görülən iş ictimai tələblərə uyğun gəlmir. Respondentlərin təxminən yarısı bu məlumatları yetərinə və aydın saymır, daha dördüdə bir hissəsi isə əmindir ki, mühüm məlumatlar xalqdan gizlin saxlanılır. Sualı cavablandırmaqda çətinlik çəkənlərin də az sayda olmasına baxmayaraq, insanların mütləq əksəriyyətinin bu problemə maraqlandığı diqqəti cəlb edir. Respondentlər hesab edirlər ki, vətəndaşlar neft gəlirləri barəsində bir qədər daha yaxşı məlumatlandırılırlar, nəinki həmin gəlirlərin xərclənməsi barəsində.

4. Siz neft və qaz hasilatının həcmi, əldə olunan vəsaitlər və onların xərclənməsi haqqında dərc olunan məlumatlara etibar edirsinizmi?

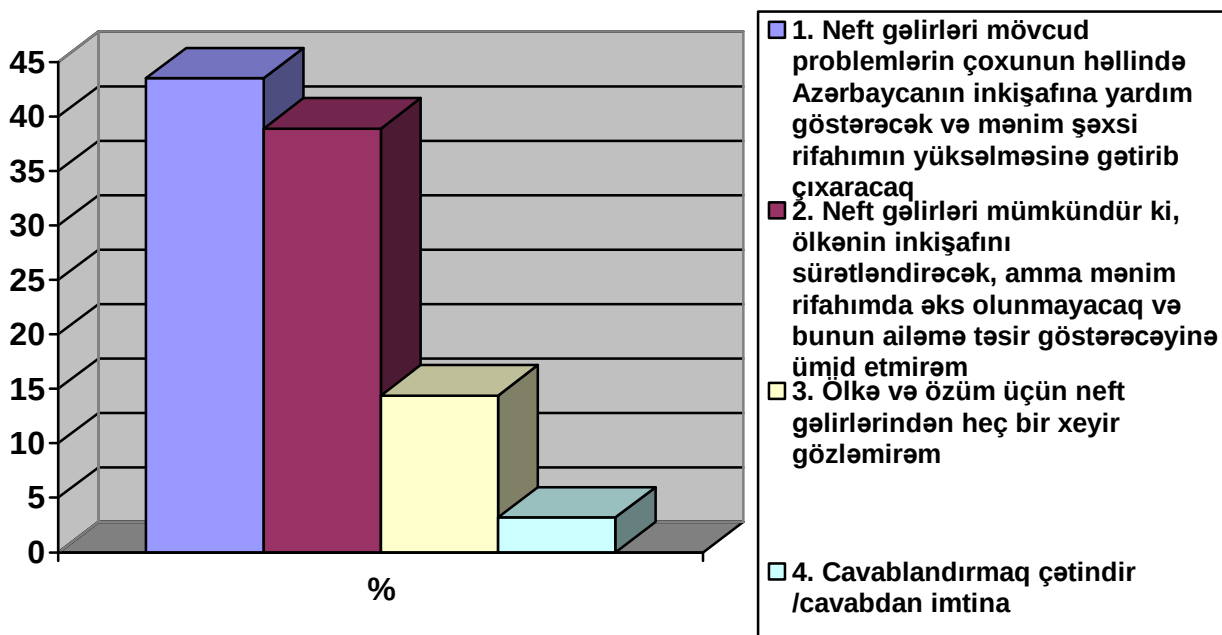
		Miqdar	%
1	Bəli, tamamilə	72	7,2
2	Daha çox etibar edirəm, nəinki etmirəm	419	41,9
3	Daha çox etibar etmirəm, nəinki edirəm	270	27,0
4	Tamamilə etibar etmirəm	131	13,1
5	Cavablandırmaq çətindir, çünki bu barədə heç nə bilmirəm	108	10,8
	Cəmi	1000	100

Respondentlər neft gəlirləri və onların xərclənməsi haqqındakı məlumatın nəinki həcm və keyfiyyətindən narazadırlar, həmçinin onun doğruluğuna da şübhə edirlər. Onların təxminən 40 faizi həmin məsələ üzrə rəsmi məlumatlara tam, yaxud qismən etibar etmir. Bu yüksək rəqəmdir, amma buna faciəvi vəziyyət kimi baxmaq lazım deyildir, çünki sorğunun təxminən hər bir ikinci iştirakçısı həmin məlumata etibar edir. Buna baxmayaraq, əldə olunan neft gəlirləri, bu gəlirlərin idarə olunması və xüsusilə də onların xərclənməsi haqqında ictimaiyyətin məlumatlandırılmasına aid suallar blokundakı cavablardan görünür ki, müvafiq dövlət qurumlarının fəaliyyətinin şəffaflığını və onların ictimaiyyətlə əlaqələrinin yaxşılaşdırılmasının əhəmiyyətli dərəcədə yüksəltmək zəruridir. Amma bu, yalnız neft gəlirləri və onların xərclənməsinin menecmenti ilə bilavasitə məşğul olan orqanların deyil, həmçinin qeyri-hökumət təşkilatları və KİV-in vəzifəsidir.

5. Aşağıdakı ifadələrdən hansı Azərbaycanda neft gəlirləri və onların xərclənməsi üzrə sizin rəyinizi daha dürüst əks etdirir?

		Miqdar	%
1	Neft gəlirləri mövcud problemlərin çoxunun həllində Azərbaycanın inkişafına yardım göstərəcək və mənim şəxsi rifahımın yüksəlməsinə gətirib çıxaracaq	435	43,5
2	Neft gəlirləri mümkündür ki, ölkənin inkişafını sürətləndirəcək, amma mənim rifahımda əks olunmayacaq və bunun ailəmə təsir göstərəcəyinə ümid etmirəm	389	38,9
3	Ölkə və özüm üçün neft gəlirlərindən heç bir xeyir gözləmirəm	144	14,4
4	Cavablandırmaq çətindir / cavabdan imtina	32	3,2
	Cəmi	1000	100

Cavabların paylanmasından görünür ki, neft gəlirlərindən özü və ölkə üçün heç bir xeyir gözləməyən cüzi azlıq (14,4 faiz) tam bədbinlik nümayiş etdirib. Qalan respondentlər isə təqribən iki bərabər qrupa bölünür. Birinci qrupdakılar hesab edirlər ki, neft gəlirləri ölkənin inkişafına və onların şəxsi rifahının yüksəlməsinə yardım göstərəcək, o biri qrupdakılar isə neft gəlirlərinin ölkə üçün xeyirli olacağını istisna etmirlər, amma özləri üçün heç bir dividend gözləmirlər. Beləliklə ictimai rəy neft kontraktlarının bağlandığı dövr üçün səciyyəvi olan və bütün problemlərin (Qarabağ, işsizlik, rifahın yüksəlməsi və s.) həllini bu kontraktlarla bağlayan bir çox yanlış gözləntilərdən azad oldu. İnsanların əksəriyyəti xüyalara və boş ümidlərə qapılmadan artan neft gəlirlərinin ölkə üçün əhəmiyyətini dərk edirlər.

6. Aşağıda sadalanan problemlərdən hansıları sizi daha çox narahat edir? (cavabların sayı üçdən çox olmamalıydı)

		Miqdar	%
1	Təhsil	160	16,0
2	Cinayətkarlıq	105	10,5
3	Azərbaycan-Ermənistan münaqişəsinin həll olunmaması	688	68,8
4	Məmur özbaşınalığı	140	14,0
5	Yoxsulluq	415	41,5
6	Korrupsiya	257	25,7
7	Yolların, körpülərin bərpası və infrastruktur	47	4,7
8	İşsizlik	392	39,2
9	Səhiyyə	95	9,5
10	Mənəvi düşgünlük	48	4,8
11	Ekologiya	23	2,3
12	Digər cavablar	61	6,1
	<i>Kommunal təminat problemləri</i>	2	0,2
	<i>Su təminatı problemləri</i>	25	2,5
	<i>Sosial problemlər</i>	2	0,2
	<i>Enerji təminatı problemləri</i>	26	2,6
	<i>Sağlamlıq</i>	1	0,1
	<i>Mənzil problemi</i>	3	0,3
	<i>Sovet banklarına qoyulmuş əmanətlərin geri qaytarılması</i>	1	0,1
	<i>Suvarma kanallarının bərbad vəziyyəti</i>	1	0,1
	<i>Heç bir problem</i>	1	0,1
13	Cavablandırmaq çətindir / cavabdan imtina	4	0,4

Respondentlərin əksəriyyəti Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasını prioritet hesab edir. Onlar təxminən bərabər sayda səslər verərək bir-birinə yaxın iqtisadi problemləri, yoxsulluğun və işsizliyin azaldılmasını ikinci və üçüncü mövqələrdə yerləşdiriblər. Korrupsiya dördüncü mövqedədir. Daha sonra təhsil, məmur özbaşınalığının cilovlanması, səhiyyənin yaxşılaşdırılması və cinayətkarlıqla mübarizə problemləri mövqe tutur. Respondentlərin öz təşəbbüsü ilə irəliyə sürdüyü digər problemlər sırasında enerji və suyun davamlı təmini dayanır. Beləliklə, həlli iri maliyyə vəsaitlərinin səfərbərliyini tələb edən problemlərlə (yoxsulluq, işsizlik, təhsil, səhiyyə) yanaşı respondentlər ilk növbədə dövlət idarəçiliyi mexanizmlərinin (korrupsiya, məmur özbaşınalığı, cinayətkarlıqla mübarizə) təkmilləşdirilməsini tələb edən problemləri də qeyd ediblər.

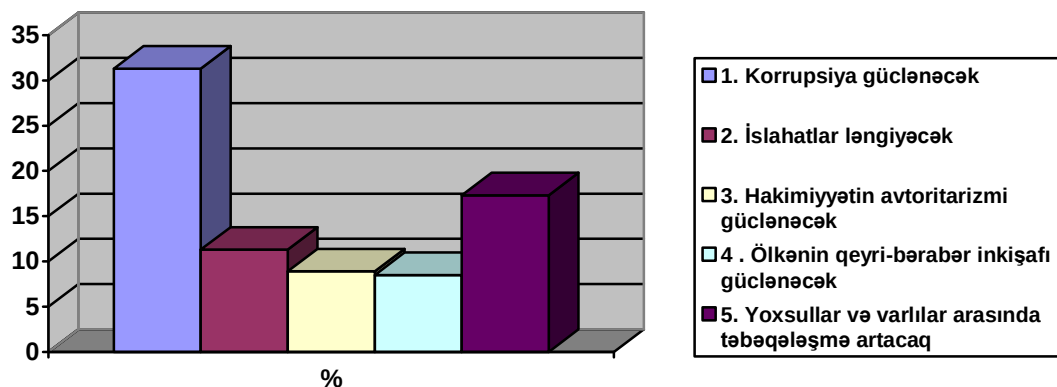
7. Neft gəlirlərinin xərclənməsinin hansı prioritet istiqamətlərini siz dəstəkləməyə hazırsınız?

		Miqdar	%
1	Erməni işğalında olan torpaqların geri qaytarılması məqsədilə ordunun möhkəmləndirilməsi	702	70,2
2	İş yerlərinin yaradılması	651	65,1
3	Yolların və körpülərin inşası və təmiri, su, istilik, qaz və elektrik enerjisi təmininin inkişafı	180	18,0
4	Kütləvi tələbat mallarının əlçatanlığının təmini məqsədilə onlara maddi yardım göstərilməsi	195	19,5
5	Kiçik və orta biznesə aşağı faizli kreditlərin verilməsi	244	24,4
6	Kənd təsərrüfatı istehsalçılarına aşağı faizli kreditlərin verilməsi	281	28,1
7	Təqaüdlərin, əlillər və çoxuşaqlı ailələrin müavinətlərinin yüksəldilməsi	359	35,9
8	Əhali üçün əlçatan olan mənzillərin inşası və kreditləşdirilməsi	200	20,0
9	Ekoloji problemlərin həlli	76	7,6
10	Təhsilin inkişafı	230	23,0
11	Səhiyyənin inkişafı	202	20,2
12	Mədəniyyətin inkişafı	60	6,0
13	Neft gəlirlərinin bir hissəsinin əhaliyə birbaşa ödənilməsi	393	39,3
14	Digər cavablar	7	0,7
15	Cavablandırmaq çətindir / cavabdan imtina	5	0,5

Respondentlərin bu suala verdiyi cavablar ölkə üçün prioritet olan problemləri aydınlaşdıran əvvəlki suala tam uyğundur. Respondentlərin mütləq əksəriyyəti (70 faizdən çox) işğal altındakı torpaqların azad olunması məqsədilə ordunun möhkəmləndirilməsi üzrə tədbirlərə neft gəlirlərindən vəsaitlərin yönəldilməsinin tərəfdarıdır. Sonra isə iş yerlərinin yaradılmasının maliyyələşdirilməsi, yəni işsizlik probleminin həlli dayanır. Təqaüd və müavinətlərin yüksəldilməsi və nef gəlirlərinin bir hissəsinin əhaliyə birbaşa ödənilməsi yoxsulluğun azaldılması kontekstində baxıla bilər. Birbaşa ödənişlər ideyası sanki böyük dəstək almalıydı. Amma hökumətin əmanət kassalarındakı qiymətdən düşmüş əmanətlərin kompensasiyasını ləngitdiyini görən insanlar bizim şəraitdə pulların birbaşa paylanmasının reallığına sadəcə inanmırlar. Kütləvi tələbat malları üzrə aşağı qiymətlərin saxlanması məqsədilə onların qeyri-bazar subsidiyalaşmasının tərəfdarı olan şəxslərin sayı gözləniləndən daha az olmuşdu. Daha çox sayda respondent isə kiçik və orta biznesin, həmçinin fermerliyin kreditləşdirilməsi ideyasını (cəmi 50 faizdən çoxu) dəstəkləmişdi.

8. Ölkəyə axını gözlənilən iri neft gəlirlərinin hansı mənfi nəticələri ola bilər?

		Miqdar	%
1	Korrupsiya güclənəcək	313	31,3
2	İslahatlar ləngiyəcək, çünki asan əldə olunan pullar düşünmək və fəaliyyət göstərmək zərurətini aradan qaldırır	113	11,3
3	Hakimiyyətin avtoritarizmi güclənəcək, çünki nəinki güc, həmçinin böyük maliyyə ehtiyatları onun əlində cəmləşəcək	89	8,9
4	Ölkənin qeyri-bərabər inkişafı güclənəcək, Bakı firavan tərəqqi edəcək, əyalətlər isə geridə qalacaq	85	8,5
5	Yoxsullar ilə varlılar arasında təbəqələşmə güclənəcək	173	17,3
6	Qiymətlər yüksələcək, inflyasiya artacaq	7	0,7
7	Həç bir mənfi nəticə olmayacaq	193	19,3
8	Cavablandırmaq çətindir / cavabdan imtina	193	19,3
	Cəmi	1000	100

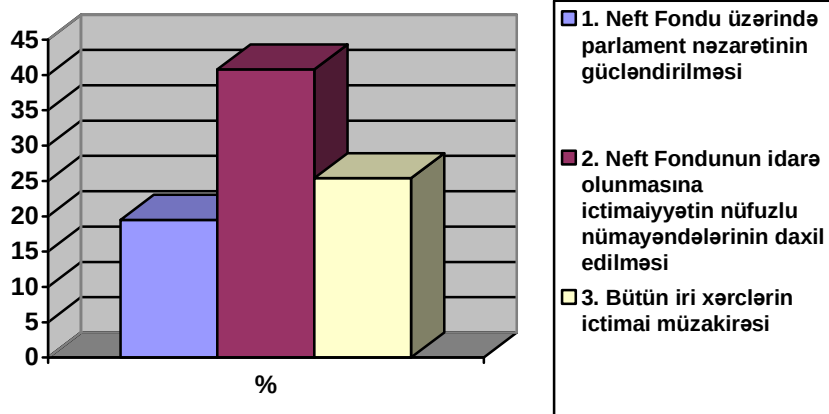

Bu sual respondentlər üçün xeyli müəkkəb olmuşdu və onların təxminən beşdə biri sualı cavablandırmaqda çətinlik çəkmişdi. Artan neft gəlirlərinin inflyasiya təzyiqi mütəxəssislər üçün aksiomdur və bunu gözləyənlərin sayı cüzi (1 faizdən az) olmuşdur. Sorğu iştirakçıları mümkün olan mənfi nəticələr sırasında birinci yerə korrupsiyanı və yoxsullar ilə varlılar arasında təbəqələşmənin dərinləşməsini qoymuşdular. Burada çox sadə məntiq var. Ölkəyə əlavə gəlirlər axdıqda həmin gəlirləri mənimsəmək

istəyənlərin sayı artacaq və bunlar azlıq təşkil etdiyinə görə təbəqələşmə güclənəcək. Respondentlər eləcə də, islahatların ləngiməsini və hakimiyyətin avtoritarizminin güclənməsini qabaqcadan görürlər.

9. Hansı tədbirlər neft gəlirlərinin idarə olunmasının səmərəliliyini yüksəldə bilər?

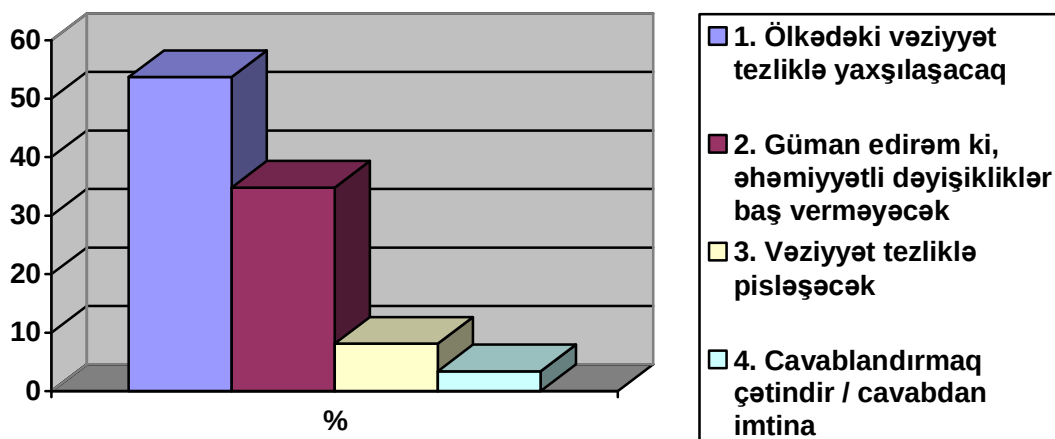
		Miqdar	%
1	Neft Fondu üzərində parlament nəzarətinin gücləndirilməsi	195	19,5
2	Neft Fondunun idarə olunmasına ictimaiyyətin nüfuzlu nümayəndələrinin (alimlər, QHT rəhbərləri, jurnalistlər və s.) daxil edilməsi	408	40,8
3	Bu və ya digər layihənin gerçəkləşdirilməsinə ödəniləcək bütün iri məbləğlərin səmərəliliyinin açıq müzakirəsi	254	25,4
4	Digər cavablar	10	1,0
	<i>Neft Fondunun fəaliyyəti barədə əhalinin daha obyektiv məlumatlandırılması</i>	6	6,0
	<i>Heç bir tədbir kömək etməyəcək</i>	3	0,3
5	Cavablandırmaq çətindir / cavabdan imtina	133	13,3
	Cəmi	1000	100

Respondentlərin cavablarının paylanmasından görünür ki, insanlar parlamentdən daha çox ictimaiyyətə etimad göstərir, halbuki neft gəlirlərinin nəinki daxil olmasına və hətta onların xərclənməsinə də nəzarət üzrə həlledici rol məhz parlamentə məxsusdur. Sorğu iştirakçıları aşkarlığı da neft gəlirlərinin idarə olunmasının səmərəliliyi üçün mühüm şərt hesab edirlər, amma yerli realıqları nəzərə alaraq ictimai tənqiddən təsirinə az inanırlar. Respondentlərin kifayət qədər yüksək faizi sualı cavablandırmaqda çətinlik çəkmişdi, çünki cəmiyyət problemin mahiyyəti barədə hələ də yetərinə məlumatlandırılmayıb.

10. Siz Azərbaycanın gələcəyini necə görürsünüz?

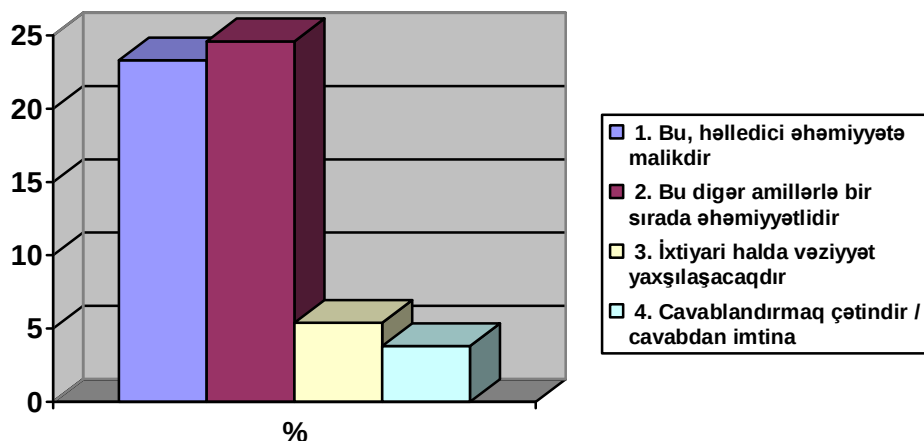
		Miqdar	%
1	Ölkədəki vəziyyət tezliklə yaxşılaşacaq	537	53,7
2	Güman edirəm ki, əhəmiyyətli dəyişikliklər baş verməyəcək	348	34,8
3	Vəziyyət tezliklə pisləşəcək	81	8,1
4	Cavablandırmaq çətindir / cavabdan imtina	34	3,4
	Cəmi	1000	100

İştirakçıların cavabları müsbət gözləntilərin üstünlüyünə şəhadət edir. Xatırladıram ki, sorğu dekabrın son ongünlüyündə, yəni enerji daşıyıcıları və kommunal xidmətlərin tariflərinin dəfələrlə artmasından əvvəl keçirilib. Şübhəsiz ki, bayram ərəfəsindəki şərait də müsbət əhval-ruhiyyəni daha da gücləndirirdi. Amma belə bir şərait nəzərə alınarsa da, respondentlərin böyük faizi güman edir ki, ölkədəki şərait əvvəlki kimi qalmaqdadır, təxminən 8 faiz şəkkaklar isə yanvarda qiymətlərin yüksəlməsi fonunda qabaqgörən siması aldılar və vəziyyətin pisləşəcəyindən xəbər verdilər ki, bu da qısamüddətli planda həqiqətə çevrildi. Buna baxmayaraq bütün bunlar müsbət gözləntilərin obyektivliyinin və əsaslandırılmasının üstündən xətt çəkmir. Verilmiş sualı cavablandırmaq respondentlər üçün çətin olmayıb və cavablandırmaqda çətinlik çəkənlərin sayı minimal olub.

11. Siz ölkədəki vəziyyətin yaxşılaşacağını güman edirsinizsə, bunu neft gəlirlərinin daxil olması və onlardan səmərəli istifadə edilməsi ilə hansı dərəcədə əlaqələndirirsiniz? (Sual əhəmiyyətli dəyişikliklərin baş verməyəcəyini və vəziyyətin pisləşəcəyi ehtimalını qeyd etmiş respondentlərə verilməmişdi).

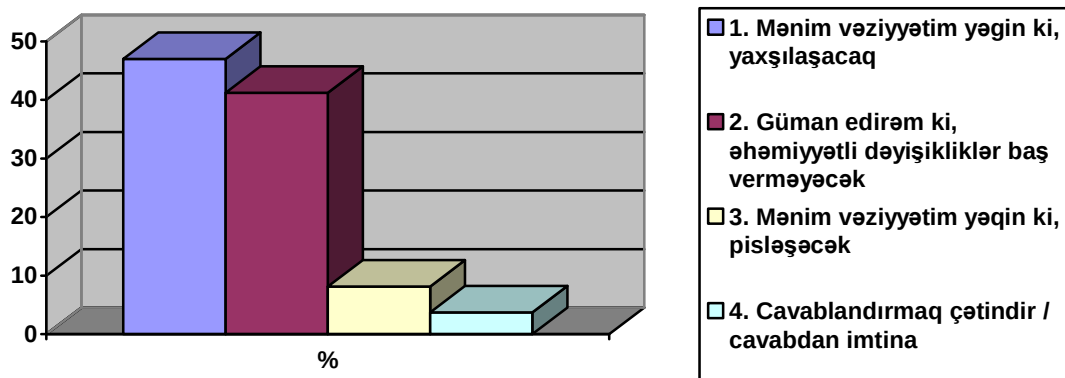
		Miqdar	%
1	Bu, həlledici əhəmiyyətə malikdir	233	54,3
2	Bu, digər amillərlə (islahatların aparılması və s.) bir sırada əhəmiyyətlidir	246	57,3
3	İxtiyari halda vəziyyət yaxşılaşacaqdır	54	12,6
4	Cavablandırmaq çətindir / cavabdan imtina	38	8,8
	Cəmi	429	100

Cavabların paylanmasından görünür ki, ölkədəki vəziyyətin yaxşılaşacağını gözləyən respondentlərin əksəriyyəti bunu neft gəlirlərinin artımı ilə birbaşa bağlayır. Amma onlar sorğu iştirakçılarının ümumi sayının dördə birindən də az hissəsini təşkil ediblər. Respondentlərin bundan bir qədər çox faizi öz müsbət gözləntilərini yalnız neft gəlirlərinin artımı ilə bağlamırlar və həmin artımın digər amillərlə (islahatların aparılması və s.) uyuşmasına əsaslanırlar. Nəhayət, hər bir halda Azərbaycanda vəziyyətin yaxşılaşacağına inanan respondentlər qrupu (aşkar azlıq təşkil edənlər) aydın görünürdü. Onları düşüncəsiz nikbinlər adlandırmaq da olar.

12. Siz öz gələcəyinizi necə görürsünüz?

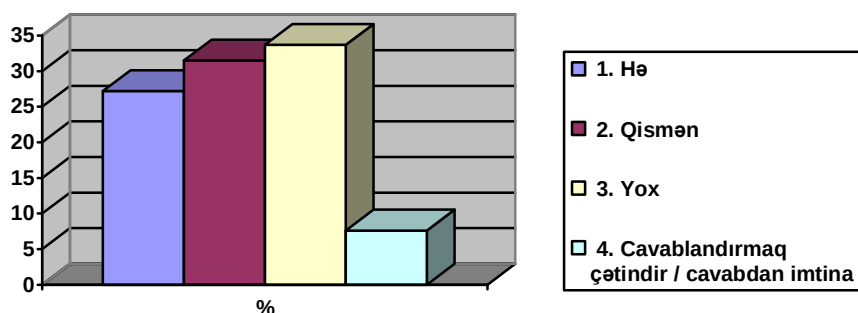
		Miqdar	%
1	Mənim vəziyyətim yaxın ki, yaxşılaşacaq	470	47,0
2	Güman edirəm ki, əhəmiyyətli dəyişikliklər baş verməyəcək	412	41,2
3	Mənim vəziyyətim yaxın ki, pisləşəcək	81	8,1
4	Cavablandırmaq çətindir / cavabdan imtina	37	3,7
	Cəmi	1000	100

Respondentlərin öz şəxsi vəziyyətlərinin dəyişməsi üzrə gözləntiləri ölkədəki vəziyyətə dair əvvəlki suala verilmiş cavabların qiymətləndirilməsindən çox az fərqlənir. Müsbət münasibət üstünlük təşkil edir. Burada da tariflərin bu yaxınlarda dəyişməsi amili nəzərə alınmayıb.

13. Siz öz maddi vəziyyətinizin yaxşılaşmasını neft gəlirlərinin yüksəlməsi və hökumətin onları xərcləməsi ilə əlaqələndirirsinizmi?

		Miqdar	%
1	Hə	272	27,2
2	Qismən	315	31,5
3	Yox	337	33,7
4	Cavablandırmaq çətindir / cavabdan imtina	76	7,6
	Cəmi	1000	100

Diagramdan görünür ki, respondentlər təqribən bərabər qruplara bölünüblər, amma ayıq düşüncəli bir qədər üstünlük təşkil edir ki, onlar öz vəziyyətlərinin dəyişməsini onların şəxsi fəaliyyətindən asılı olmayan neft faktoru və onun koyuktur dəyişikliklərə məruz qalan qiymətlərilə birbaşa bağlamırlar. Amma əksəriyyət ölkəyə neft pullarının axmasının onların rifahına müsbət təsir göstərəcəyinə tam, yaxud qismən ümid edir.

SOSIAL-DEMOQRAFİK PARAMETRLƏR

14. Cins:

		Miqdar	%
1	Kişilər	547	54,7
2	Qadınlar	453	45,3
	Cəmi	1000	100

15. Doğum ili və yaş qrupları:

		Miqdar	%
1	1978-1985 (18-25 yaşında)	205	20,5
2	1968-1977 (26-35 yaşında)	234	23,4
3	1953-1967 (36-50 yaşında)	372	37,2
4	1952 (51 yaş və daha yuxarı)	189	18,9
	Cəmi	1000	100

16. Ailə vəziyyəti:

		Miqdar	%
1	Evli	768	76,8
2	Subay	168	16,8
3	Boşanmış	10	1,0
4	Dul	59	5,9
	Cəmi	1000	100

17. Milliyyət:

		Miqdar	%
1	Azərbaycanlı	959	95,9
2	Rus	9	0,9
3	Ləzgi	26	2,6
4	Tatar	4	0,4
5	Tat	1	0,1
6	Ukraynalı	1	0,1
	Cəmi	1000	100

18. Təhsil:

		Miqdar	%
1	İbtidai	24	2,4
2	Orta	438	43,8
3	Ortat ixtisas	241	24,1
4	Ali və natamam ali	297	29,7
	Cəmi	1000	100

19. Sosial qruplar:

		Miqdar	%
1	Fəhlə	125	12,5
2	Qulluqçu	196	19,6
3	Ziyalı	88	8,8
4	Tələbə, şagird	42	4,2
5	Evdar qadın	159	15,9
6	Təqaüdcü	127	12,7
7	Biznesmen / sahibkar	53	5,3
8	Hərbi qulluqçu	1	0,1
9	Kəndli	87	8,7
10	İşsiz	122	12,2

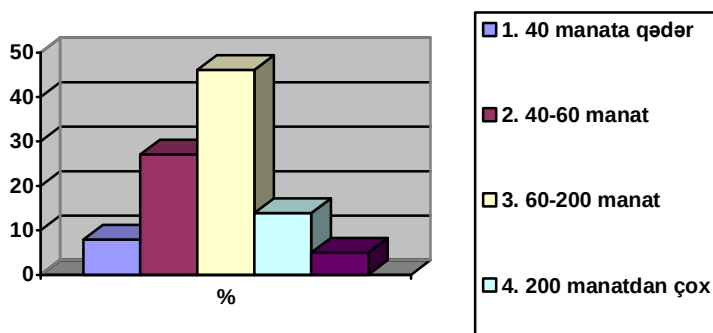
	Cəmi	1000	100
--	-------------	-------------	------------

20. Özünüzü qaçqın, yaxud məcburi köçkün hesab edirsinizmi?

		Miqdar	%
1	Qaçqın	12	1,2
2	Məcburi köçkün	37	3,7
3	Hesab etmirəm	951	95,1
	Cəmi	1000	100

21. Ailənin hər bir üzvünə düşən ümumi ortaaylıq gəlir.

		Miqdar	%
1	40 manata qədər	79	7,9
2	40-60 manat	271	27,1
3	60-200 manat	461	46,1
4	200 manatdan çox	139	13,9
5	Cavablandırmaq çətindir / cavabdan imtina	50	5,0
	Cəmi	1000	100

Cavabların paylanmasıdan görünür ki, respondentlərin üçdə birindən çoxu öz gəlirlərinə görə minimal yaşayış səviyyəsinə çatmır və onlar yoxsullara aid olunmalıdırlar.

NƏTİCƏLƏR VƏ TƏKLİFLƏR

1. İnsanların böyük əksəriyyəti neft gəlirləri və onların xərclənməsi problemlərlə maraqlanırlar və bu barədə səthi də olsa müəyyən təsəvvürə malikdirlər. Sorğu bu sahədəki vəziyyət və problemlərlə əhalinin məlumatlandırılmasının yaxşılaşdırılması üzrə ictimaiyyətin aydın tələbini üzə çıxardı. Respondentlər neft gəlirləri və onların xərclənməsi haqqında məlumatın yalnız həcmi və keyfiyyətindən narazı deyillər, həmin məlumatın doğruluğuna da şübhə ilə yanaşırlar. Müvafiq hökumət qurumlarının fəaliyyətinin şəffaflığını artırılması və onların ictimaiyyətlə əlaqələrinin yaxşılaşdırılması zəruridir. Bu, təkcə neft gəlirləri və onların xərclənməsinin menecmentilə bilavasitə məşğul olan orqanların deyil, həmçinin qeyri-hökumət təşkilatları və KİV-lərin də vəzifəsidir.
2. İctimai rəy neft kontraktlarının bağlandığı dövr üçün səciyyəvi olan şişirdilmiş gözləntilərdən xeyli azad olub. Əvvəllər kontraktlar bütün problemlərin (Qarabağ, işsizlik, rifahın yüksəlməsi və s.) həlli üsulu kimi baxılırdı. İnsanların əksəriyyəti xülyalara və boş ümidlərə qapılmadan artan neft gəlirlərinin ölkə üçün əhəmiyyətini dərk edir.
3. Əhalinin üstün hesab etdiyi problemlər ilə artan neft gəlirlərinin yönəldilməli olduğu problemlər arasında birbaşa korrelyasiya müşahidə olunur. Sorğu iştirakçılarının tam əksəriyyəti işğal altındakı torpaqların

azad olunması məqsədilə ordunun möhkəmləndirilməsi üzrə tədbirlərin maliyyələşdirilməsinin tərəfdarıdır. Sonra isə iş yerlərinin yaradılması, yeni işsizlik probleminin həlli, təqaüd və müavinətlərin yüksəlməsi məsələsi gəlir. Birbaşa ödənişlər ideyası öz zahiri cazibədarlığına baxmayaraq görünür ki, respondentlərin əksəriyyəti bunu və eləcə də kütləvi tələbat mallarının aşağı qiymətlərinin saxlanması üçün onlara maliyyə dəstəyi verilməsini real hesab etmir. Kiçik və orta biznesin, fermerliyin kreditləşdirilməsi ideyası isə böyük dəstək alıb. Nə qədər təəccüblü olsa da demək olar ki, neft gəlirlərinin xərclənməsi məsələlərinə münasibətdə əhəlinin şüurunda mühafizəkar-bazar yanaşmaları tarazlı-sosialist yanaşmalarını üstələyir.

4. Neft gəlirlərinin artmasının mümkün olan mənfi nəticələri və ağılsız xərclənməsi riskləri hələlik cəmiyyətin şüurunda qeyri-adekvat qavranılır. Belə ki, inflyasiya təzyiqini cüzi azlıq gözləyir. Bu kontekstdə daha çox sayda sorğu iştirakçısını korrupsiya və varlılar ilə yoxsullar arasında təbəqələşmənin cəmiyyətdə dərinləşməsi qayğılandırır, eləcə də islahatların ləngiməsi və hakimiyyət avtoritarizminin güclənməsi çox güman edilir.

5. Neft gəlirlərinin nəinki daxil olması, həmçinin xərclənməsi üzərində nəzarət məsələsində insanlar parlamentdən daha çox ictimaiyyətə etibar edirlər, baxmayaraq ki, konstitusiya bu məsələdə həlledici rolunu məhz parlamentə həvalə edib. Sorğu iştirakçıları aşkarlığı da neft gəlirlərinin idarə olunmasının səmərəliliyi üçün mühüm şərt hesab edirlər, amma yerli reallıqları nəzərə alaraq ictimai tənqiddən təsirinə az inanırlar.

6. Cəmiyyətdə həm ölkədəki vəziyyətin, həm də respondentlərin şəxsi durumunun dəyişməsinə münasibətdə bütövlükdə müsbət gözləntilər üstünlük təşkil edir. Mümkündür ki, bu gözləntilər hətta bir qədər şişirdilmiş olub, çünki sorğu dekabrın son on günlüyündə, yəni enerji daşıyıcıları və kommunal xidmətlərin tariflərinin artmasından əvvəl keçirilib. Şübhəsiz ki, bayram ərəfəsindəki şərait də müsbət əhval-ruhiyyəni gücləndirib. İnsanların əksəriyyəti tam və ya qismən ümid edir ki, neft gəlirlərinin ölkəyə axması onların rifahına müsbət təsir göstərəcək, amma buna baxmayaraq bir çoxları da daha çox özlərinə güvənirlər.